

ІНШОМОВНА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті визначаються основні фактори, які зумовлюють необхідність формування іншомовної інформаційно-комунікативної компетентності (ІКК) майбутніх фахівців економічного профілю: віртуалізація економіки, зміна структури світової економіки, необхідність пошуку та аналізу іншомовної професійно значущої інформації в іншомовних джерелах, потреба здійснювати іншомовну комунікацію з метою отримання інформації.

Ключові слова: інформація, комунікативність, іншомовна інформаційно-комунікативна компетентність.

Постановка проблеми. У сучасному інформаційно-освітньому середовищі студенти і викладачі постають перед проблемою інформаційного вибору. Інформація надходить до нас у різному вигляді: міжособистісна комунікація, графічні, текстові, аудіо й відеоповідомлення. У зв'язку з цим виникають нові напрямки графічної організації інформації, наприклад, інфографіка – процес створення інформаційних схем та графічних моделей, структуризації інформації (створення кластерів, таблиць, діаграми зв'язків, структурних схем, блок схем, концептуальних карт, асоціативних карт тощо). Інформація, як і її джерела (бібліотеки, суспільство, міжособистісна взаємодія, ЗМІ, Інтернет), буває інколи навіть занадто різноманітною, різноплановою, суперечливою та сумнівною. У більшості випадків інформацію необхідно перевіряти на автентичність, достовірність, надійність та відповідність на концептуальному, лінгвістичному та педагогічному рівнях [15]. Варто підкреслити, що лише величезний об'єм та доступ до інформації не створить конкурентоспроможного компетентного фахівця. Зростає необхідність у формуванні інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів. З одного боку, студенти й викладачі неготові до використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі професійної підготовки, виникають різні види психологічних бар'єрів, з іншого боку – проблема надмірної захопленості новітніми ІТ, і, як наслідок, зменшення реального спілкування, безпосередніх зв'язків, взаємодопомоги. Хоча, як стверджують багато дослідників (Остапенко Г., Фомичова І.Д.), у наш час явище об'єднання людей у спільноти щодо каналів опосередкованої комунікації є природним та логічним наслідком стрімкого розвитку й використання інформаційно-комунікаційних технологій. Так, зменшується міжособистісна комунікація, проте такі способи і види комунікації завжди цікавили і приваблювали людей.

Тоффлер Е. у своїй праці [10] підкреслював, що формування інформаційної компетенції є стратегією виживання в умовах інформаційних перевантажень, що дозволяє уникнути інформаційних стресів і є енергозберігаючим ресурсом особистості. Багато науковців, приділяючи велику увагу інформаційній компетентності, не звертають увагу на комунікативну компоненту ІКТ [1]. Вміння та навички професійної комунікації надзвичайно важливі для майбутнього фахівця економічного профілю. Крім того, професійна комунікація та пошук інформації для вирішення практичних завдань професійної сфери відбувається також іноземною мовою, мовою міжкультурного спілкування. Звідси й актуальність дослідження.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукових праць показав, що проблема формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців у дисертаційних дослідженнях досліджена глибоко і ґрунтовно, її висвітлювали Демченко Д.І. (майбутніх юристів), Гріднева Л.М. (майбутніх працівників правоохоронних органів), Кухта І.В. (майбутніх фахівців туристичної сфери), Ніколаєнко Ю.О. (студентів аграрних спеціальностей). Аналізові педагогічних умов формування іншомовної інформаційної компетентності присвячені праці Печинської Л.І., Корсакової К.В., проблема формування інформаційно-комунікативної компетентності досліджувалася Шевченком О.М., Зайцевою О.І., Сосніним О. Смирною І.Г., Клименком Є.І., Клещенкою Н.Ф., Савченко А.Б., Астаф'євою О., Захаровою О. та ін. Що стосується поняття іншомовної інформаційно-комунікативної фахівців економічного профілю, то проблема є розробленою недостатньо і потребує подальших досліджень.

Мета статті. Метою статті є аналіз та огляд науково-методичної літератури щодо стану розробки поняття "інформаційно-комунікативна компетентність". Завданнями статті є виділення чинників, які зумовлюють необхідність формування іншомовної ІКК, уточнення поняття іншомовна інформаційно-комунікативна компетентність майбутніх фахівців економічного профілю як складової професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Численні фактори свідчать про необхідність у формуванні саме іншомовної інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх економістів, а саме: професійна комунікація відбувається в електронному/ віртуальному середовищі; кіберпростір – це середовище для економічної діяльності, тобто відбувається віртуалізація світової економіки; зміна структури світової

економіки – перехід від матеріальної економіки до економіки знань та технологій [11], гуманітаризація освіти [5]. Як наслідок, виникає необхідність пошуку та аналізу іншомовної професійно значущої інформації в іншомовних джерелах, потреба здійснювати іншомовну комунікацію з метою отримання інформації, використання можливостей Інтернет-ресурсів з навчальною метою для моделювання соціально-професійного середовища та як однієї з технологій навчання іноземної мови і просто як вимога часу та життєва необхідність. Смирнова І.Г.[8] стверджує, що ключовою формою економічного розвитку є інформація, а формування іншомовної комунікації, на її думку, визначає розвиток суспільства та держави. Крім того, майбутнім фахівцям економічного профілю важливо брати участь в економічних семінарах та конференціях; працювати з автентичним економічним дискурсом; необхідність самореалізації та саморозвитку. Формування іншомовної ІКК передбачає розвиток навчальної автономії, тобто здатність самостійно оволодівати знаннями і вміннями іншомовного спілкування і передбачає контроль над своїм навчанням. Іншомовна ІКК – це платформа для неперервної освіти (lifelong learning), яка є вимогою часу для будь-якої дисципліни, освітнього, професійного середовища чи рівня професійної освіти [14].

Перш за все, необхідно надати визначення основного поняття даної статті – іншомовної ІКК. Як стверджують Шевченко О.М., Зайцева О.І., основними складниками професійної компетентності є інформаційна та комунікативна, вони об'єднують їх у поняття інформаційно-комунікативної компетентності і розглядають її як один із видів готовності майбутнього економіста до використання комп'ютерних технологій у майбутній професійній діяльності. Під поняттям інформаційно-комунікативної компетентності мається на увазі вміння актуалізувати свої знання для ефективного вирішення навчальних та професійних задач, знання та розуміння єдності інформаційних законів у природі та соціально-економічному житті суспільства, уявлення про інформаційно-професійну діяльність в Інтернеті, знання соціально-етичних норм побудови ділової та міжособистісної комунікації з партнером у мережі [12, с. 104-105].

Для нашого дослідження інформаційно-комунікативної компетентності як складової професійної компетентності доречною вважаємо характеристику інформаційної компетентності Шевчук Л. [13], яка підкреслює той факт, що на компетенції, пов'язані з інформацією, накладаються компетенції комунікативної спрямованості та комп'ютерної грамотності, а саме: планування, організація й оцінювання власного навчання; ефективна міжособистісна взаємодія; ефективна взаємодія в колективі; творчий підхід до розв'язання проблеми; вмиле користування комп'ютером. Власне інформаційна компетентність студентів формується на кількох комунікативних рівнях: комунікація "викладач-студент", яка відбувається під час занять; комунікація "студент-студент", яка відбувається під час занять та в позааудиторний час у реальному та віртуальному форматі. У нашому випадку, що стосується студентів економічного профілю, третій рівень комунікації – це "студент-колектив, колеги", комунікація відбувається на підприємствах, в організаціях, де студенти проходять виробничу практику. Шевчук Л. виділяє властивості інформаційної компетентності, які ми можемо співвіднести і з властивостями інформаційно-комунікативної компетентності, тому що науковець розглядає інформаційну компетенцію у комунікативному аспекті. Отже, ІКК властивий дуалізм (з однієї сторони ефективне використання ІКТ, з іншої – вміння і навички роботи з інформацією та комунікативність як суттєві складові професійної компетентності), відносність (інформація та знання швидко стають застарілими), структурованість (компетентність має свою структуру, складові) та селективність (людиною здійснюється відбір інформації, її критична оцінка), акумулятивність (інформація має тенденцію до накопичення), поліфункціональність (інформація виконує різні функції: підвищення статусу того, хто нею володіє, впливу на розподіл влади між учасниками комунікативного процесу), самоорганізованість (процес самовільного виникнення нових структур баз знань).

Печинська Л.І. [7] вважає, що іншомовна комунікативна та інформаційна компетенції є складовими іншомовної інформаційної компетенції, формування якої є одним з першочергових завдань для вишів. Структура ПК включає інформаційно-пошуковий, лінгвістичний, операційно-діяльнісний, етичний, мотиваційний, а також знання, вміння та навички, які входять до складу кожного компонента структури. На нашу думку, якщо основними складовими іншомовної інформаційної компетенції є іншомовна комунікативна й інформаційна компетенції, то логічно класифікувати таку компетентність як іншомовну інформаційно-комунікативну.

Корсакова К.В. [4] підкреслює, що іншомовна інформаційна компетенція є складовою комунікативної компетентності і має динамічний, імпліцитний, комплексний, культурний та релятивний характер. Структура іншомовної інформаційної компетенції за Корсаковою К.В. включає креативний, оцінювальний, соціальний, технологічний та прагматичний компоненти, до складу яких входять відповідні вміння. Освітній процес, що спрямований на формування іншомовної інформаційної компетенції необхідно підпорядковувати принципам культурної орієнтованості інформації; прагматичного відношення(ставлення) до інформації; критичного оцінювання інформації, активної самостійної взаємодії з інформацією, креативного підходу до роботи з інформацією; рефлексивної оцінки освітньої та інформаційної діяльності; мотивації.

Варто додати, що Гріднева Л.М. [2], Петрова А.І. [6] розглядають *іншомовну комунікативну компетенцію (сукупність мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенцій) як складову іншомовної професійної компетентності, яка включає інформаційну, комунікативну, лінгвістичну, когнітивну, прагматичну та соціолінгвістичну обізнаність і виявляється у готовності майбутніх фахівців до використання знань, умінь, навичок для здійснення іншомовної комунікації з метою вирішення*

практичних професійних завдань, аналізу, проектування власної діяльності, регулювання стосунків між людьми, вміння приймати самостійні рішення у невизначених виробничих умовах. Поділяючи думку авторів, вважаємо за потрібне додати й інформаційну складову до професійної компетентності майбутнього фахівця, оскільки вміння критично та креативно підходити до роботи з інформацією, в тому числі іноземною мовою, є надзвичайно важливо та відповідає потребам сучасності.

Клещенкова Н.Ф., Савченко А.Б. [3] обґрунтовують необхідність формування інформаційно-комунікативної компетентності фахівця, яку визначають як інтеграцію інформаційної та комунікативної компетенцій із застосуванням ІКТ. Зокрема, для формування інформаційної компетенції вони передбачають такі види діяльності: робота з комп'ютером як засобом для роботи з інформацією; різні види роботи з інформацією: пошук, систематизація, аналіз, відбір, видозмінення чи модифікація інформації; критичний аналіз інформації; застосування ІКТ для вирішення навчальних задач. Щодо комунікативних компетенцій автори виділяють такі характеристики: володіння монологічним та діалогічним мовленням; вміння вести діалог "людина"- "технічна система"; вміння письмово оформлювати різні види документації, електронне листування; володіння телекомунікаціями для організації спілкування з віддаленими людьми; вміння кооперативного навчання; толерантність, вміння спілкуватися з представниками інших культур, інших поглядів; розуміння факту різноманіття мов в реальному та віртуальному середовищі, володіння лінгвістичною компетенцією.

Соснін О. зазначає, що "інформаційно-комунікативна компетентність особистості всюди виступає як можливість людини, з одного боку, орієнтуватися в динамічному соціокультурному середовищі і просторі різних культур, а з другого – нарощувати обсяги інформації і знань, вибудовувати власний стиль комунікацій, що вирізняється підвищеною особистісною активністю, новими принципами взаємодії в умовах сучасних соціокультурних трансформацій" [9].

Ми вважаємо, що Мелихова А.А дає найповніше і переконливе визначення інформаційно-комунікативної компетентності як інтегративної характеристики особистісних якостей індивіда, який здатний за допомогою актуалізації набутого соціокультурного досвіду крізь призму професійної діяльності на основі сучасних технічних засобів в умовах ціннісно-сислового існування в єдиному світовому співтоваристві коректно вибудовувати ділове спілкування у відповідності з мовою, що використовується і творчо відтворювати й моделювати нові об'єкти і процеси глобального інформаційного простору [8, с. 106].

Гуралюк А.Г., Смирнова І.Г., Качалов Н.А., Достовалова Є. В., Вишнякова А.В. досліджували ІКК майбутніх фахівців у різних сферах підготовки та надають визначення ІКК як комплексу загально-освітніх та професійних знань, вмінь та навичок, соціально-етичних норм поведінки в інформаційному середовищі; наукового світогляду та розуміння єдності інформаційних законів у природі та суспільстві; знань та вмінь самостійного пошуку, збереження, аналізу, передачі та перетворення інформації, уявлення про інформаційні об'єкти та способи їх перетворень з використанням ІКТ і технічних засобів. У формулюванні визначення цього поняття вони включають також знання та вміння комунікативної взаємодії (знання про види кооперації, знання основ теорії комунікації, вміння ставити запитання, вести дискусію з формулюванням та обґрунтуванням своєї точки зору, організувати групову та індивідуальну діяльність, вміння презентувати результати своєї роботи, використовуючи природні та штучні мови, знання іноземних мов, використання різних форм та методів роботи з автентичним дискурсом), наявність критичного мислення та вміння критично оцінювати інформацію.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що визначення ІКК на основі переліку вмінь та навичок, компонентів ІКК, характеристик та властивостей, видів інформаційної діяльності, що здійснюється на основі рідної мови чи мови міжкультурної комунікації є найбільш вдалою спробою сформувати професійну компетентність майбутніх фахівців економічного профілю у ВНЗ. Проаналізувавши чинники формування ІКК, ми сформулювали визначення іншомовної ІКК як інтегративної характеристики особистості, яка реалізується у готовності фахівця за допомогою актуалізації соціокультурного та міжкультурного досвіду за умови використання сучасних ІКТ в єдиному світовому співтоваристві вибудовувати свій власний стиль професійного спілкування мовою спеціальності в умовах міжкультурної комунікації, дотримуючись прагматичного, креативного та критичного підходу до роботи з інформацією з метою встановлення професійних контактів з людьми іншомовного середовища та ефективного вирішення навчальних та професійних завдань на основі мотиваційної цілеспрямованості особистості до успішної економічної діяльності. **Перспективними** ми вважаємо розвідки щодо специфіки вживання понять інформаційно-комунікативна й інформаційно-комунікаційна компетентність та компетенція, способи співвідношення цих термінів на основі поняття інформаційного обміну.

Використані джерела

1. Богданова А. В. Формирование информационно-коммуникативной компетентности студентов вуза с использованием технологии учебных полей: дис. канд. пед. наук: 13.00.08 / Богданова Анна Владимировна – Тольятти, 2011. – 246 с.
2. Гріднева Л. М. Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх працівників правоохоронних органів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Гріднева Любов Миколаївна – Луганськ, 2010 – 22 с.

3. Клещенко Н. Ф. Формирование информационно-коммуникативной компетентности как необходимое условие эффективности профессиональной деятельности будущего специалиста [Электронный ресурс] / Н. Ф. Клещенко, А. Б. Савченко. – Режим доступа до ресурсу: <http://ito.lgb.ru/tesises/158>.
4. Корсакова Е. В. Формирование иноязычной информационной компетенции при обучении иностранному языку на языковых курсах: на материале японского языка, допороговый уровень: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Корсакова Екатерина Владимировна – Санкт-Петербург, 2008. – 284 с.
5. Мелихова А. А. Понятие информационно-коммуникативной компетентности в контексте проблем гуманитаризации процесса подготовки современного специалиста в техническом вузе / Анастасия Андреевна Мелихова. // Вестник тюменского государственного университета. – 2012. – №9. – С. 101–108
6. Петрова А. І. Формування іншомовної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності в процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Петрова Анастасія Іванівна. – Вінниця, 2009 – 23 с.
7. Печинская Л. И. Формирование иноязычной информационной компетенции у студентов технических вузов: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Печинская Лариса Игоревна – Санкт-Петербург, 2011. – 21 с.
8. Смирнова И. Г. Педагогические условия формирования информационно-коммуникативной компетенции студентов в образовательном процессе вуза: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 "Общая педагогика, история педагогики и образования" / Смирнова Ирина Григорьевна – Воронеж 2011, 2011. – 24 с.
9. Тоффлер Э. Третья волна. / Элвин Тоффлер. – М.: АСТ, 2010. – 784 с.
10. Соснін О. Інформаційно-комунікативна компетентність громадянина в процесах формування громадянського суспільства / О. Соснін. // Віче. – 2012. – №20. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.viche.info/journal/3340/>
11. Хоменко О. В. Віртуальна економіка як один із чинників формування іншомовної професійної інформаційно-комунікаційної компетентності студентів економічних спеціальностей [Електронний ресурс] / О. В. Хоменко – Режим доступу до ресурсу: <http://nauka.zinet.info/20/chomenko.php>
12. Шевченко О.М. К вопросу о проектировании методической системы формирования информационно-коммуникативной компетентности будущих экономистов / О.М. Шевченко, О.И. Зайцева // Вестник Волгоградского государственного университета. – 2014. – Вып. №2(11), – С. 104-105. – (Серия10: Инновационная деятельность)
13. Шевчук Л. Структура інформаційної компетентності польських учителів / Леся Шевчук // Порівняльно-педагогічні студії: наук.-пед. журн. – 2009. – № 2, С.84-90.
14. Candy P. C. Lifelong Learning and Information Literacy [Електронний ресурс] / Philip C. Candy – Режим доступу до ресурсу: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.119.5676&rep=rep1&type=pdf>
15. Konobeyev A. V. Using ICT for Teaching English and Professional Development / A. V. Konobeyev. // АЯШ. – 2009. – №3(27). – С.8–14.

Lashuk N.

FOREIGN LANGUAGE INFORMATION AND COMMUNICATIVE COMPETENCE (ICC) OF FUTURE SPECIALISTS AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE

In the article the key factors that cause the necessity of the formation of foreign language information and communicative competence (ICC) of future specialists in Economics are considered. They include virtualization and restructuring of the world economy; use of Internet resources for educational purposes, for simulating social and professional environment and as one of foreign language learning technologies. In addition, it is important for future specialists in Economics to participate in economic seminars and conferences; work with authentic economic discourse for self-realization and self-development. Formation of foreign language ICC involves the development of academic autonomy, a platform for lifelong learning education, which is state of the art for any discipline, educational or professional environment. Scientific and educational literature was reviewed in order to explore the state of development of information-communication competence concept as educational category and a component of professional competence. The information is the part of communicative process in which it is transferred, transformed, modified, specified, developed and edited by using information technologies (Internet, social networks, Wikipedia, online courses, podcasts and vodcasts, email, Skype, webinars and online conferences, etc.) or other ways and sources. Students acquire skills and abilities to manage the flow of information; work with different types of information; develop successful information search strategies; analyze, summarize, classify, evaluate critically the relevance, importance and reliability of information; integrate new information with previous knowledge and experience; and store information based on the obtained information to choose the best solutions for problems related to professional activities. For information communication in their future careers specialists require an adequate level of foreign language and the ability to cooperate with people, ability to work in a group, team, skills for verbal and non-verbal communication, the ability to ask questions, to take part in discussions, to reflect their own activity.

Key words: *information, communicativeness, foreign language information and communicative competence.*

Стаття надійшла до редакції 26.01.2016